

toelichtingen 'teruggevoerd (werden) tot raadslieden van de Kroon'! Hij achtte zich door van Mook bedrogen. Zijn eerste impuls was, deze onmiddellijk de laan uit te sturen, maar, zo vertelde hij ons in '56: 'Van Kleffens, Michiels en Pelt' (A. Pelt, chef van de Regeringsvoorlichtingsdienst te Londen) 'bezwoeren mij, dat niet te doen. 'Je hebt wel gelijk', zeiden zij, 'maar als je hem ontslaat, ontnem je in Amerika aan de toespraak van de koningin alle effect. Laat het bij een uitbrander.' Ik ben gewicht voor die argumenten. Dat spijt mij achteraf. Wat van Mook gedaan had, was zo deloyaal (alle gedachten die hij in Washington ontvouwd had, waren tevoren door het kabinet besproken en verworpen) dat ik hem had moeten heensturen.'¹

Het bleef bij een 'uitbrander': een telegram waarin, in gematigde termen overigens, uitdrukking werd gegeven aan de verontwaardiging van het gehele kabinet (Albarda had gezegd dat het '*not for publication*' slechts geïnterpreteerd kon worden als: 'zwijgt het voort'²); de laatste zinsnede van het telegram luidde: 'Op vasthouden aan eenmaal door ministerraad met koningin uitgestippelde lijn wordt voor toekomst gerekend.'³ Van Mook wees in zijn verdediging op de noodzaak Amerika gerust te stellen en liet de laatste zinsnede onbeantwoord; hij was geenszins van plan, een toezegging te doen in de door Gerbrandy gewenste geest, integendeel: hij beschouwde zich als vrij om zijn *eigen* denkbeelden te blijven verkondigen.

★

De nieuwe beginselen die in de toespraak van de koningin tot uitdrukking waren gebracht, werden op twee punten geconcretiseerd: in december '42 besloot het kabinet op voorstel van van Kleffens, Indonesiërs toe te laten tot de buitenlandse dienst, en in januari '43 kwam het kabinet na een lange discussie (waarover de notulen zwijgen) tot de conclusie dat aan van Mook voorgesteld zou worden dat men op de nieuwe muntbiljetten die in Indië ten tijde van de bevrijding in circulatie gebracht zouden worden, niet zou lezen 'de minister van koloniën', maar 'de waarnemend gouverneur-generaal van Nederlands-Indië, daartoe gemachtigd bij ko-

¹ Gerbrandy, 7 nov. 1956. ² Van Lidth: 'Dagboek', 8 dec. 1942. ³ Telegram 8 dec. 1942, van van Kleffens aan van Mook (archief AOK, map 'Toespraak koningin 7 december 1942. Voorbereiding').